

Тони МИЛЕСКИ
Николчо СПАСОВ

УДК: 314.15–029:502/504 (100)

ФАКТОРИ ШТО ПРИДОНЕСУВААТ ЗА ПОЈАВА НА „ЕКОЛОШКИ БЕГАЛЦИ“

Кратка содржина

Управувањето со животната средина, во сите области и на сите нивоа, истовремено е и комплексен и важен процес. Со сè поголемиот притисок врз животната средина, како резултат на зголемиениот демографски растеж, актуализирањето на климатските промени, пандемиите, болестите и, секако, природните и техничките катастрофи, продуцираат појава на еколошки бегалци. Но, сите горенаведени релации, односно причини, последици и трендови, не можат да се анализираат како податоци што можат да послужат за донесување релевантни, издржани одлуки за преземање соодветни мерки додека се на ниво на сомневање и претпоставки. Тие треба да се потврдат, да се докажат, а тоа е вонредно комплексна задача. Речиси, истовремено, комплексна задача што следува потоа тие да се презентираат во логичка, разбирлива, концизна и употреблива форма. Актуализирањето на прашањето за еколошките бегалци преку индикатори претставува токму таков амбициозен потфат – да се произведе извештај, слика на состојбата на еколошките бегалци, презентирани колку што е можно повеќе со квантитативни податоци добиени преку научно засновани мерења и анализи, што упатуваат на изворите, причините, последиците и трендовите на еколошките бегалци.

Клучни зборови: ЕКОЛОШКИ БЕГАЛЦИ, ФАКТОРИ, КЛИМАТ-СКИ ПРОМЕНИ, ДЕМОГРАФСКИ РАСТЕЖ, ДЕСЕРТЕФИКАЦИЈА.

Вовед

Комплексноста на прашањата од областа на миграцијата, бегалците... на нови жители во светот остава длабок одраз врз теоретските проблеми сврзани со овие прашања. Слично на тоа, стануваат сè поитни предлозите за практични решенија за тековните трансформации на структурата на модерните општества.

Во медиумите и во другите сегменти на општеството преовладуваат „живи“ дискусии за миграцијата, бегалците, но сè помалку за еколошките бегалци. Мислењата и ставовите за активностите што произлегуваат од таквите дискусии не се секогаш убедливи. Прашањата на миграцијата, на еколошките бегалци денес се

доживуваат како особено предизвикувачки поради несоодветниот третман од страна на матичната институција, а тоа е ООН. Државите сè уште недоволно реагираат на овој предизвик, кој во иднина би заземал сериозно место од предизвиците што ја дестабилизираат глобалната безбедност, а со тоа би имало сериозни импликации врз националната безбедност. Во трудот е направена прецизна анализа на факторите, а и на претпоставките, како во иднина овие детерминанти би влијаеле врз појавата на еколошките бегалци.

Климатски промени

Климатските промени претставуваат најголем предизвик со кој се соочува светот денеска. Последиците од нив стануваат евидентни во сите делови на светот, а сомневањата за постоењето на климатските промени и нивната поврзаност со антрополошките влијанија, дефинитивно, се отфрлија со Четвртиот извештај за климатски промени изготвен од Меѓувладиниот панел за климатски промени при Обединетите нации. Научните докази се непобитни: климатските промени претставуваат многу сериозен глобален ризик и бараат итен одговор.

Ефектите на нашите сегашни активности ќе имаат долгорочно влијание на идните промени на климата. Онаа што го правиме може да има само ограничен ефект на климата во следите 40 или 50 години. Од друга страна, она што ќе го правиме во следните 10 или 20 години може да има длабоко влијание на климата во втората половина на овој век и во следниот век.

Никој не може со целосна сигурност да ги предвиди последиците од климатските промени, но сега знаеме доволно за да ги разбереме ризиците. Ублажувањето, преземањето силни активности за намалување на емисиите мора да се гледа како инвестиција, како трошоци што се прават сега и во следните неколку децении за да се избегнат ризици за многу тешки последици во иднина. Ако овие инвестиции се направат мудро, трошоците ќе бидат подносливи и ќе постојат многу можности за раст и развој. За тоа добро да функционира, политиките мора да промовираат силни пазарни сигнали, да ги надминат пазарните недостатоци и во основа да ги имаат еднаквоста и ограничувањето на ризикот.

Научните докази за причините и за идните патишта на климатските промени се сè посилни. Поконкретно, сега научниците можат да ги поврзат веројатностите на температурните исходи и влијанијата на стакленичките гасови во атмосферата.

Постојаното ниво на стакленички гасови во атмосферата е еквивалентно на околу 430 честички на милион (ppm) CO₂ споредено со само околу 280 ppm пред индустриската револуција. Овие концентрации веќе предизвикаа затоплување на светот за повеќе од 0,5°C и поради интеракцијата на климатскиот систем ќе водат кон затоплување на уште барем 0,5°C во следните неколку децении (Стернов извештај 2008:9).

Дури и да не се зголеми годишниот проток на емисии над денешното ниво, количеството стакленички гасови до 2050 година ќе достигне вредност што е двојно

поголема од пред индустриската – т.е. 550 ppm CO₂e.g – и ќе продолжи да расте. Но, годишниот проток на емисии се зголемува зашто брзорастечките економии инвестираат во инфраструктурата со високи јаглеродни емисии, бидејќи расте побарувачката за енергија и транспорт низ целиот свет. Нивото од 550 ppm CO₂e.g би можело да се постигне и до 2035 година. Со оваа ниво има барем 77% шанси, а можеби и 99% шанси, во зависност од користениот климатски модел, за зголемување на глобалната просечна температура за повеќе од 2°C.

Според сценариото на БПС (Biro Pusat Statistik), количеството стакленички гасови, до крајот на веков, би можело да биде поголемо за повеќе од три пати, што би предизвикало 50% ризик од зголемување на просечната светска температура за 5°C во следните децении. Тоа би ги довело луѓето на непознат терен.

Климатските промени им се закануваат на основните елементи за животот низ целиот свет, пристапот до вода, производството на храна, искористувањето на земјата и животната средина и, на крај, како еден од најважните моменти што ги предизвикуваат климатските промени врз населението, а тоа е раселувањето низ земјата, особено од оние држави што се најпогодени од климатските промени, како и од најсиромашните држави.

Затоплувањето ќе има многу тешки влијанија, често изразени преку водата:

- Топењето на глечерите на почетокот ќе го зголеми ризикот од поплави, а потоа значително ќе го намали снабдувањето со вода, со што, конечно, ќе биде загрозната 1/6 од населението во светот, најмногу на индискиот потконтинент, во делови од Кина и на Андите во Јужна Америка;
- Намалување на приносите, особено во Африка, би можело да остави стотици милиони луѓе без можност да прозведат доволна храна. Тоа би довело до наголен тренд на зголемување на бројката на еколошките бегалци, предизвикувајќи зголемени раселувања, барајќи подобри услови за живот. При затоплување од 4°C, па и повеќе, светското производство на храна, најверојатно, ќе биде сериозно погодено;
- На повисоките географски широчини ќе се намали смртоноста поврзана со студот. Но, климатските промени ќе ја зголемат смртноста од ненахранетост и топлински удар низ целиот свет. Векторски пренесуваните болести, како што се маларијата и тропската треска, широко би можеле да се распространат ако не се воспостават ефективни мерки за контрола;
- Порастот на нивото на морињата ќе резултира со десетици до стотици милиони луѓе што би биле жртва на поплави секоја година поради затоплување од 3 или 4°C. Ќе има сериозни ризици и сè поголеми притисоци за заштита на бреговите на Југоисточна Азија (Бангладеш и Виетнам), на малите острови Кариби на Пацификот и на големите крајбрежни градови, како што се Токио, Њујорк, Каиро и Лондон. Според една процена, до средината на векот, двесте милиони луѓе би можеле да бидат раселени, односно би станале еколошки бегалци, жртви на порастот на нивото на морињата, тешките поплави и интензивните суши;

- Екосистемите ќе бидат особено ранливи од климатските промени од 15 до 40% од биодиверзитетот и потенцијално ќе се соочат со истребување по само 2°C затоплување. Зголемувањето на киселоста на океаните, директен резултат на порастот на нивото на јаглерод диоксид, ќе има големо влијание на морските екосистеми со можни неповолни последици за рибниот фонд (Стернов извештај 2008:13-14).

Штетите од климатските промени ќе се забрзуваат со затоплувањето на светот. Повисоките температури ќе ги зголемат можностите од поттикнување ненадејни и големи промени.

Обесшумување

Веќе векови наназад расчистувањето на тропските шуми на планетата се случува на мошне високо рамниште. Процесот познат како обесшумување опфаќа сечење, горење и оштетување на шумите. Доколку продолжи сегашниот степен на обесшумување, светските тропски шуми ќе исчезнат за 100 години, притоа предизвикувајќи несакани ефекти на глобалната клима и елиминирајќи мноштво од растителните и животинските видови на планетата.

Обесшумувањето настанува на повеќе начини. Најголем дел од расчистувањето на тропските шуми е резултат на земјоделските потреби, создавање пасишта и житни полиња. Сиромашните фармери засекуваат мали површини и ги горат стеблата од дрвјата, интензивното или модерното земјоделство се случува на многу повисоко ниво, понекогаш обесшумувајќи и по неколку квадратни километри одеднаш. За жал, тропските шуми се лоцирани на еден континент што доживува брз економски развој и брз пораст на населението, каде што поголемиот дел од населението сиромашно живее. Стапката на сечењето на тропските шуми е околу 0,7% или 14.4 милиони хектари годишно меѓу 1980 и 2003 година. Уништувањето на тропските шуми доведува до зголемување на глобалните емисии на јаглерод од околу 20-29%. Се проценува дека вкупната површина на тропските шуми опаѓа од 14% од вкупната Земјина површина на планетата до 6% во последниве неколку години (Articles Star:27).

Комерцијалното сечење на дрвјата претставува уште една форма на обесшумување, сечејќи ги дрвата за продажба како дрвена граѓа. Сечењето може да биде селективно. Само одреден број стебла економски се исплатливи или, пак, расчистување на целата површина со целосно исекување на дрвата. Комерцијалното сечење употребува тешка машинерија, која дополнително ги оштетува шумските комплекси (Mileski T. 2011:106).

Причините за обесшумување се мошне комплексни. Компетитивната глобална економија бара од тропските држави да се впуштат во големи проекти на сечење на шумите заради профит. На национално ниво владите на тие држави ги продаваат концесиите за сечење, заради заработка на пари за проекти, за плаќање

на меѓународниот долг или за развој на сопствената индустрија. Така, на пример, Бразил има меѓународен долг од 159 милијарди долари (за 1995 година), кој мора да го исплаќа секоја година. Дрвосечачките компании ги користат шумските комплекси за профитирање од продажбата на скапоцените тврди дрва, како што е дрвото махагони.

Поради брзата заработувачка со окупирање јавни територии со шуми, ги поттикнува приватните лица да посегнат и да расчистат колку што може повеќе и колку што може побрзо, без оглед на еколошкиот и на општествениот ефект на нивното однесување.

Пред стотина години атлантските дождовни шуми беа раширени речиси целосно по крајбрежјето на Бразил во должина од 8.500 км, денес се останати помалку од 7%. Повеќе од 15% од бразилскиот дел на Амазон е обесшумен, главно, во последните 50 години. Во 2003 година бразилскиот Амазон загуби 23.750 квадратни километри шума, што е речиси колку големината на Белгија.

Според извештајот на ФАО (Food Agriculture Organization of the United Nations) од 2001 година, најголема стапка на уништување на тропските шуми се случила во 1990 година, и тоа во Бразил 23.000 квадратни километри, Индија – 19.000 квадратни километри, Индонезија – 17.000 квадратни километри, Судан – 10.000 квадратни километри, Замбија – 9.000 квадратни километри, Мексико – 7.000 квадратни километри, ДР Конго – 6.000 квадратни километри, Мјанмар – 5.500 квадратни километри. Во 1997–1998 година, Индонезискиот регион и областа Амазон беа зафатени со сериозни суши и високи температури каде што во овој период имаше огромни шумски пожари и се уништија големи површини тропска шума.

Обесшумувањето од страна на селските фармери често пати се прави заради зголемување на приносите за сопствено опстојување. Најголем дел од тропските држави се сиромашни и фармерството е основен начин за преживување на поголемиот дел од населението. Во Бразил просечната годишна заработувачка изнесува 7.625 долари годишно (2001), во Боливија просечната годишна заработувачка изнесува 2.424 долари годишно (2001) во споредба со заработувачката во САД која изнесува 34.142 долари годишно. Постојат и други причини што предизвикуваат обесшумување, како што се изградба на градови или брани што можат да преполоват големи шумски површини.

Сечењето на тропските шуми (особено во Латинска Америка каде што се наоѓаат 60% од светските шуми) предизвикува сериозна загриженост од неколку причини. Прво, се уништува начинот на живеење на голем број недолжни племиња. Второ, тропските шуми се живеалиште на најголемиот број растителни и животински видови. Се проценува дека само Панама (2.8 милиони жители и 77.080 км површина) има исто толку растителни видови колку што има цела Европа. Научниците од Институтот Карнеги (Carnegie) спровеле голема студија од ефектите на глобалното затоплување и сечењето на шумите, кои тврдат дека многу видови се загрозувани и дека до 2100 година би можеле да исчезнат до 45% од растенијата и животните во тропските предели. Доколку не успеат да се адаптираат на новите

услови, ќе мора да се преселат или ќе изумрат. Според научниците, најзагрозен предел е Амазон, како и џунглите во Африка и во Индонезија.

Подрегионот на Југоисточна Европа содржи 32,8 милиони хектари шуми, близу 15,6 хектари е друго пошумено земјиште и претставува околу 16% од површината на шумите, каде што е 42% од вкупната површина на пошуменото земјиште во Европа, не вклучувајќи ја Руската Федерација. Површините со шуми во Југоисточна Европа постојано опаѓаат. Најголеми уништувања на шумите во последните години има во Албанија и во Србија. Во Албанија во 2000 година сечењето на шумите било за 200 пати повеќе од дозволениот лимит, додека во 2005 година е надминат дури за 500 пати повеќе. Обесшумувањето во Југоисточна Европа, изразувајќи во проценти, е приближно со нордиските и балтичките земји во Европа, кој е за 10% помал од Централна и од Северозападна Европа.

На Конференцијата на ОН за зачувување на разновидноста на живиот свет, одржана во Бон (Bonn), повеќе земји најавија издвојување повеќе пари за воспоставување меѓународни заштитни зони како национални паркови. Веќе стигнавме дотаму жалните остатоци од природата, кои сè уште не сме ги уништиле со години, да бидат толку загрозени што мора да ги ставиме под заштита.

Обесшумувањето денес, поткрепено со големата сиромаштија што владее, предизвикува голем број луѓе да се раселат барајќи услови за подобар живот, но и притиснати од големите економски корпорации при изградбата на големи индустриски објекти, брани и сл.

Техничко-технолошки и природни катастрофи

Катастрофите се јавуваат како последица на природните појави или како последица на човечките активности. Низ историјата се забележани повеќе непогоди и катастрофи што нанеле огромни материјални штети, однеле многу човечки животи и предизвикале големи раселувања на населението од местата што биле зафатени со природните или техничките катастрофи. Отривањето на закономерностите на тие појави и можностите да им се спротивстават биле постојан императив на човекот. Притоа, посебен придонес има развојот на науката и технологијата. Сепак, мора да се констатира дека на тоа поле се постигнати забележителни резултати, иако недоволни за целосна заштита на луѓето (Mileski T. 2011-121).

Ризиците од појава на одредени природни (земјотреси, лизгање на земјиштето, поплави и др.) и техничко-технолошки (експлозии, пожари, хаварији, зрачење и др.) катастрофи секојдневно значително се зголемуваат, пропорционално со технолошкиот развој и урбанизацијата на животноста средина. Последиците од овие катастрофи можат да имаат несогледливи димензии. Во некои случаи, покрај загубата на човечки животи, раселувањата на луѓето, како и привремените или трајните оштетувања на објектите и другите материјални добра, далеку позначајни можат да бидат еколошките димензии (хемиските загадувања на почвата, водата

и воздухот, радиоактивното зрачење и др.) на овие последици, кои можат да се пренесат и на идните поколенија.

Многубројните големи технолошки катастрофи (Севасо, Чернобил, островот Три Милји и хаваријата во Мексиканскиот Залив), што се случила во последните 35 години, однесоа голем број човечки жртви, се раселија голем број луѓе барајќи услови за подобар живот и причинија материјални последици од големи размери, а некои до нив дури и со последици врз здравјето на човекот и на идните поколенија.

Една од најчесто споменуваните несреќи што се случиле во технолошките постројки со долгорочни ефекти, секако, е несреќата што се случи во Севасо во 1976 година во Италија, кога дојде до испуштање на Tetrachlordibenzol-p-dioxin (TCDD) и контаминација на почвата со површина од 1.800 ха со диоксин, кое траело и во наредните десет години. Овде, секако, вредно е да се наведе и пожарот што настанал во хемиската фабрика „Аузоер ен Тоирин“ (Auzouer-en-Touraine) во Франција во 1988 година, во која се произведувале различни хемикалии. Сливните води настанати при операциите на гаснењето се влеале во реката Брене, носејќи со себе смеса на високотоксични супстанции, како што се: феноли, арсен и цијанди. Притоа дошло до контаминација на 19 км од реката Брене и 50 км од реката Лоара, оставајќи повеќе од 200.000 население без вода повеќе дена.

Хаваријата што се случила на островот Три Милји на 28 март 1979 година, кој се наоѓа во Пенсилванија (САД), иако немало директни последици врз луѓето кои го опслужувале реакторот, сепак, има индиректни и долготрајни последици врз околната површина и врз населението. Хаваријата се случила при делумно стопување на еден од реакторите на нуклеарна централа. Голем дел од островот бил зафатен од оваа хаварија. Чистењето на електраната започнала дури во август истата година и завршила кон крајот на 1993 година. Од 1985 до 1990 година, бил изваден скоро 100 тони радиоактивен материјал од оваа нуклеарна електрана. Во овој период во САД се планирале да се изградат 129 нуклеарни централи. По несреќата, биле реализирани само 53 проекти. Пред несреќата околу 70% од популацијата ја поддржувала американската нуклеарна програма, додека по несреќата овој број опаднал на 50% и со текот на времето станувал сè помал.

Несреќата во Чернобил била најголема несреќа во историјата на нуклеарните централи и до денес единствен случај од седми степен на нуклеарен настан според Меѓународната скала за нуклеарни настани. Несреќата се случила на 26 април 1986 година, во нуклеарната централа „Чернобил“ во Украина, во тогашниот Советски Сојуз, каде што дошло до експлозија. По првата експлозија, дошло до синџир експлозии и пожари, па за кратко време се создал радиоактивен облак поголем за 30-40 пати од оној што настанал над Хирошима. Облакот за неколку дена се раширил над западниот дел на СССР, делови на Централна и на Северна Европа, па дури и на источниот дел на Северна Америка. Големи површини од Украина, Русија и од Белорусија биле еднормно загадени што предизвикало евакуација и раселување на над 336.000 луѓе од засегнатите подрачја. Во експлозијата што се случила во централата загинале 56 луѓе. Но, последиците од оваа хаварија се гледаат подоцна. Од рак директно предизвикан од радијацијата починале 9.000 луѓе. Според извештајот

од април 2009 година на Меѓународната агенција за атомска енергија, бројот на настрадани од чернобилската хаварија со најразлични заболувања изнесувал 2 милиона и 307 илјади лица.

Од техничките хаварии треба да се потенцира и несреќата што се случи во Мексиканскиот Залив поради пукање на цевка во внатрешноста на платформата. Големо количество сурова нафта се излеа во Мексиканскиот Залив, при што најмногу настрада подводниот растителен и животински свет. Голем дел од бреговите на Мексиканскиот Залив беа заплискани од суровата нафта, што предизвика раселувања на дел од популацијата што живее на овие простори во барање услови за подобар живот. Друг пример на техничка хаварија може да ја наведеме хаваријата што се случи во фабриката за алуминиум триоксид во Унгарија. Најмалку седум села и три града беа погодени од токсичниот материјал што се излеа од фабриката. Директно од несреќата беа погодени околу 7.000 жители, а беа преселени околу 400 жители. Директно погодени од излевањето на јаловината беа реките Дунав, Раба, Маркал и Торна. Чистењето од токсичниот материјал траеше повеќе од една година. Од фабриката оддалечена 160 км од главниот град Будимпешта истеклоа 600.000-700.000 кубни метри јаловина, погодена е област од 40 квадратни километри. Дали евакуираната популација ќе се врати во родните краишта или ќе биде дел од групата „еколошки бегалци“ кои ќе се раселат во други краишта барајќи подобри услови за живот останува да видиме. Гергеј Симон, претставник од Европската комисија, од групата за животна средина „Чист воздух“, вели дека владата на Унгарија не ја дава целосната слика точната содржи на јаловината. Од природните катастрофи ќе го споменеме земјотресот на 26 декември 2004 година, со интензитет од 9 степени според Рихтеровата скала, кој се случи на далечина од околу 250 км од брегот на Суматра, Индонезија. Земјотресот предизвика разорнувачки бранови цунами со височина од 10 метри и брзина на движење од 500 километри на час. Од разорната моќ на брановите беа погодени повеќе држави: Индонезија, Шри Ланка, Индија, Тајланд, Мјанмар, Бангладеш, Малдиви, Сејшелски Острови, Јемен, Сомалија, Кенија и Танзија. Се претпоставува дека повеќе од 150.000 луѓе ги загубиле животите (UNEP 2011:7).

Денес може да се каже дека не постои високоразвиена земји која не води сметка за ризикот од природни и технолошки системи. Со други зборови, тоа значи дека постојаните хазарди и ризици од природни и технолошки катастрофи можат да станат и ограничувачки фактор за развој на земјата, а доколку за нив не се води доволно сметка, стануваат опасност за животот на луѓето.

Десертификација

Заштитата на животната средина и рационалното искористување на природните ресурси е еден од најактуелните проблеми кои денес се поставува пред човештвото. Еден од облиците на загрозување на животната средина е и десертификацијата, која претставува деградација на земјата во сушни, полусушни и

умерено влажни делови во светот. Поимот десертификација потекнува од латинскиот збор *desertus facere*, што значи опустошување. Освен на земјата, десертификацијата влијае и на водата и на намалувањето на биолошките разновидности на екосистемот. Овој проблем стана предмет на интерес на Обединетите нации и на експерти за време и по сушата во Сахал (Африка) 1968–1973 година, кога умрела повеќе од 200.000 луѓе. Земјоделството пропадна во четири држави и денес се на високо место на листата најсиромашни држави во светот (Етиопија, Судан, Нигерија и Сомалија). Според Обединетите нации, загрозените површини денес се зголемени и се во рапиден раст. Се проценува дека со десертификација е зафатена околу една четвртина од светското копно. Тоа е проблем што влијае на околу 1 милијарда жители во повеќе од 100 држави. Најзагрозена е Африка, во која две третини од територијата е сушна или полусушна, Атакама (Јужна Америка), пустинските појаси од Атлантскиот Океан на запад до областите на Тихиот Океан на исток (низ Сахара и Централна Азија). Голем дел од областите не се населени или се малку населени, голем дел од населението е притиснато од потребата да се расели во предели каде што има услови за подобар живот. Денес сите стручњаци велат дека десертификацијата е антропогено условен процес, предизвикан од штетните човечки активности врз физичко-географските фактори во животната средина. Регионите зафатени од десертификација се различни и зависат најмногу од климатските услови и од социоекономската состојба на населението што живее во тој дел, еден од факторите е и сè поголемата демографска експанзија на светското население, кое несебично и неконтролирано го уништува недопреното земјиште со цел да оствара приходи за опстанок. Десертификацијата ја зголемува сиромаштијата, која е проследена со некавалитетна исхрана и глад. Населението е присилено да ги напушти опустошените подрачја, создавајќи дополнителни социјални, економски и политички притисоци во регионите во кои се населуваат. Обединетите нации проценуваат дека економските штети предизвикани од ширењето на десертификацијата изнесува околу 42 милијарди долари годишно. Една од државите најмногу погодена од десертификација е Кина. Се проценува дека во неа повеќе од 2,5 милиони квадратни километри површина е загрозена или зафатена со десертификација. Највисоката централна висорамнина Мадагаскар, 10% од целата земја, е изгубена од десертификација. Сахара се проширува на југ со брзина од 48 километри годишно. Гана и Нигерија денес најмногу се зафатени од десертификација, каде што губењето на земјиштето се движи со брзина на аритметичка прогресија. Централните азиски земји, Казахстан, Киргистан, Монголија, Таџикистан, Туркменистан, Узбекистан, исто така, се погодени. Повеќе од 80% од земјиштето во Авганистан и во Пакистан е изложено на десертификација и ерозија. Во Ирак, повеќе од 124 села во Систан и Балуџистан во 2002 година биле заведени од песочните бури, каде што загрозените лица морале да ги напуштат селата и да бараат прибежишта и услови за подобар живот во други региони. Десертификацијата стана светски проблем што влијае врз опстанокот на милиони луѓе.

Во Париз 1994 година е одржана Конференција на Обединетите нации за борба против десертификацијата, каде што е прогласен Светски ден за борба против

десертификацијата – 17 Јули, со цел да се сврти вниманието на светската популација кон овој проблем.

Сиромаштија

Сиромаштијата е проблем што постоел речиси во сите досегашни општества. Повеќето аналитичари сметале дека кога ќе се развие продуктивноста на трудот, ќе се оствари забрзан економски развој и проблемот на сиромаштијата ќе биде решен. Адам Смит (Adam Smith) верувал дека со развојот на индустријата и слободниот пазар нациите ќе бидат многу побогати. Но, голем број аналитичари забележале дека и покрај развојот на индустријата и богатствата, значителен дел од светската популација останува во сиромаштија. Гладот не претставува немаштија (општ глад). Тој е сличен со неисхранетоста и е поврзан со сиромаштијата. Генерално, во сиромашните држави има многу неисхранети и гладни луѓе. Во повеќето сиромашни држави гладот се појавува сезонски, вообичаено во месеците пред големите жетви. Кога гладот е присутен во подолг временски период, зафаќајќи поголем дел од населението, резултира со масовни миграции и зголемена смртност. Во тој случај, гладот преоѓа во немаштија (општ глад). Сиромаштијата претставува главна причина за небезбедност на храната. Во светот околу 852 милиона жители се хронично гладни поради екстремната сиромаштија, а до 2 милијарди луѓе немаат сигурност на храната поради различните степени на сиромаштија. Шест милиони деца умираат од глад секоја година, а секој ден по околу 17 илјади. Зголемената употреба на биогоривата, зголемувањето на цената на нафтата, недоволната храна и нерамномерната распределба на светската храна, порастот на глобалната популација, влијанието на климатските промени, појавата на десертификацијата, се едни од факторите за појава на глобалната сиромаштија. Светска банка креирала стратегија за помош на сиромашните земји. Стратегијата се состоела од утврдување на степенот на сиромаштијата на зафатената држава и анализа на финансиската и економската ситуација на земјата. Четиресет и пет држави ја обврзуваат Светска банка со 25 милијарди долари годишно да праќа помош за најсиромашните земји во светот. Во Рим, на 16-18 ноември 2008 година, со одржа Светски самит за безбедност на храната, на кој учествуваша 60 шефови на држави и на влади. На Самитот едногласно е усвоена Декларација за искоренување на гладот во земјите во најскоро време. Во мај 2009 година, Организацијата за храна и земјоделство (Food and Agriculture Organization of the United Nations) и Европската унија (EU) потпишаа почетен пакет за помош во вредност од 125 милиони евра за поддршка на малите фармери во земјите кои тешко ги погоди големиот раст на цените на храната. Во јуни 2002 година, за време на Светскиот самит за храна, светските лидери го удвоиле напредокот за исполнување на целта да се преполови бројот на гладните до 2015 година, создавајќи меѓународен сојуз против гладот, придружувајќи ги сите сили во негово искоренување. Меѓународниот сојуз работи на генерализирање на политичката волја и конкретните акции низ партнерството помеѓу меѓународните и

невладините организации и националните сојузи. Темпото на падот на стапката на сиромаштија е бавен. Во Јужна Америка населението живее со 1,25 долари по жител. Според Организацијата за храна и земјоделство, 54 милиони Латиноамериканци се хронично неисхранети, а нема знаци дека се бараат решенија за надминување на овој проблем. Речиси по две децении експериментирање, повеќе земји од Латинска Америка се во полоша социоекономска состојба отколку во 70-тите години на минатиот век, поради неуспехот на трговската и финансиската либерализација. Економскиот модел на Латинска Америка не само што произведува сиромаштија туку претставува и непријател на сиромашните. Според УНИЦЕФ, во периодот од 1990 до 1999 година 44% од населението на Индија живее со помалку од 1 долар на ден. Во однос на гладот и сиромаштијата, Азискиот регион е најопфатен со овој проблем, затоа што има висока стапка на наталитет. Голем дел од азиската популација мигрира во Океанија, Европа и во САД, барајќи услови за подобар живот.

Демографски раст

Квалитетот и опстанокот на животната средина е директна врска со демографскиот фактор. Повеќе од 200 години влијанието на населението врз животната средина претставува предмет на силни и контрадикторни јавни дебати. Приказната започнува со Томас Малтус (Thomas Malthus), кој во 1798 година укажувал дека демографскиот пораст ќе биде определен од лимитираните природни ресурси и компликуваните односи помеѓу популациските промени и мноштвото аспекти на животната средина.

Во последните години, во рамките на она што претставува светска еколошка загриженост се вклучени проблемите со намалување на биодиверзитетот, обесшумувањето, миграциите и одредени болести. Намалувањето на демографскиот растеж може да ги подобри капацитетите на државите да ја совладаат сиромаштијата, едновременно заштитивајќи ја животната средина. Демографскиот проблем, воопшто, и за заштитата на животната средина се наметнува и станува актуелен со оглед на тоа што денес околу 15% од населението во светот нема основна храна, а околу 50% е недоволно исхрането.

Проекциите на експертите на Обединетите нации (2004) укажуваат дека светското население до 2050 година ќе достигне 8.9 милијарди. Алтернативните сценарија даваат можност таа бројка да се зголеми до 10,6 милијарди (најголема вредност) или 7,4 милијарди (најниска вредност).

Според извештајот на Институтот за безбедносни студии на ЕУ од Париз, во 2050 година околу 1,2 милијарди жители ќе бидат постари од 60 години. Се проценува дека мнозинството од старо население ќе живее во земјите во развој (13%), но повеќето во развиените земји (30%). Старењето на населението ќе предизвика намалување на работната сила во многу развиени држави, но ефектите од ваквите трендови ќе бидат видливи по 2030 година, каде што најпогодени би биле Европа и Јапонија.

Државите во развој ќе се соочат со проблемот за обезбедување доволно работни места за сопствената работна сила. Како резултат на тоа би се очекувале миграциони бранови. Се очекува околу 2 милиона луѓе на годишно ниво да мигрираат од државите во развој кон развисните држави. Во 2005 година, Франција, Германија, Италија, Шпанија и Велика Британија згрижиле повеќе од 29 милиони мигранти. Бројот на доселеници во ЕУ на годишно ниво се движи помеѓу 600.000 и 1.000.000 жители. Присилните миграции предизвикани од природни катастрофи, воени конфликти и слично, исто така, влијаат врз демографските движења.

Сепак, рапидното зголемување на светското население и претходите дадени прогнози околу бројот на светската популација треба да се земат со одредени резерви. Како фактори што можат да ги променат трендовите во демографските движења би можеле да ги напоменеме: сидата и нејзиното брзо ширење, особено во африканскиот континент и во некои азиски држави; зголемувањето на туберкозата, која како последица на ослабениот имунитет предизвикан од вирусот ХИВ зема широки рамери; антибиотската отпорност на неколку опасни бактерии (Bubonic Plague, Pneumococcal Pneumonia); рапидното глобално затоплување кое може да биде причинител за изумирање на коралите, кои се осетливи на зголемувањето на температурата на водата, а се од исклучителна важност за рибите, што понатаму може да се рефлектира врз намалување на рибниот фонд, кој претставува основен извор на храна на стотина милиони луѓе кои живеат во крајбрежните области; зголемувањето на озонската дупка, како причинител на зголемено ултравиолетово зрачење.

Заклучок

Застапеноста на „еколошките бегалци“ е најголема на африканскиот континент, потоа на јужноамериканскиот и на делови од азискиот континент. Само во Индија поради насипите, досега се проценува дека се раселени од 20 до 50 милиони жители, само во 1995 година бројот на „еколошки бегалци“ изнесувал најмалку 25 милиони. Во Кина повеќе од 5 милиони од вкупната бројка на бегалци може слободно да бидат третирали како „еколошки бегалци“, слична е ситуацијата и со Бангладеш, Мексико, Јапонија и Филипините.

Факторите што доведуваат до појава на оваа група загрозувани луѓе се наведени во овој труд, почнувајќи со еден од најбитните што придонесуваат за појава на т.н. еколошки бегалци и претставуваат еден од предусловите за појава на други фактори, а тоа се климатските промени.

Денес, силните и ефикасните држави имаат капацитет да се справат со „еколошките бегалци“, а воедно и со еколошките проблеми многу подобро отколку слабите демократско-политички развиени држави. Но, веројатно мерките што не се преземаат на ова поле е резултат на загубите што би ги претрпиле државите во БДП од редуцирањето на емисиите кои негативно влијаат врз животната средина како резултат на поседувањето на валкана нееколошка индустрија.

Литература

- Barnett, J. & Adger, N. (2003) 'Climate Dan gers and Atoll Countries', *Climatic Change*
- Bates, D.C. (2002) 'Environmental Refugees? C lassifying Human Migratio ns Caused by Environmental C hange', *Population and Environment*
- Black, R. & Robinson, V. (eds.) (1993) *Geography and refugees: patterns and processes of change*, London: Belhaven.
- El-Hinnawi, E. (1985) *Environmental Refugees*, Nairobi: UNEP.
- Змејковски М. (2001), Човекот, водата и животната средина, НИП "Студенски збор", Скопје.
- Myers, N. (1997) 'Environmental Refugees', *Population and Environment*.
- Милески Т.(2011), Еколошка безбедност- одржлив развој одржлива безбедност, Филозофски факултет, Скопје,
- Стернов извештај, (2008) Економија на климатските промени, Извршно резиме, Македонски зелен центар.
- Tropical deforestation and climate change / edited by Paulo Moutinho and Stephan Schwartzman(2005). -- Belém - Pará - Brazil : IPAM - Instituto de Pesquisa Ambiental da Amazônia ; Washington DC - USA : Environmental Defense.

Toni MILESKI
Nikolco SPASOV

FAKTORS CONTRIBUTING TO THE OCCURRENCE OF „ENVIRONMENTAL REFUGEES“

Summary

Environmental management in all areas and at all nivoa simultaneously as a complex and important process. With increasing pressure on the environment as a result of increased demographic growth, renewing the focus on climate change, disease pandemics and certainly natural and technical disasters, to produce the appearance of environmental refugees . But all the above mentioned relations, ie, causes, consequences and trends can be analyzed as data that can be used for decision- relevant, informed decisions to undertake appropriate measures while the level of suspicion and assumptions. They need to confirm, prove, and it's extremely complex task. Almost simultaneously, a complex task that follows and then they are presented in a logical, understandable, concise and usable form. Moment of the issue of environmental refugees through indicators is precisely such an ambitious venture - to produce a report, a snapshot of the status of environmental refugees, presented as possible with quantitative data obtained through scientifically based measurements and analyzes, which indicate the sources, cause, consequences and trends of environmental refugee.

Key words: ENVIRONMENTAL REFUGEES, FAKTORS, CLIMATE CHANGE, POPULATION GROWTH, DESERTIFICATION